

E. JELEŃSKI — ST. MAKOWSKI
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

WPLYW GORZELNI NA WYNIKI DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA ROLNEGO

Pogląd o dodatnim wpływie gorzelnia na wyniki działalności gospodarstwa, w którym znajduje się gorzelnia, utrzymuje się dość powszechnie, zwłaszcza wśród starszych rolników. Pogląd ten oparty jest niewątpliwie w znacznym stopniu na tradycji jaką pozostawiły po sobie gorzelnie rolnicze, które przerabiały surowiec wyprodukowany w tymże gospodarstwie, względnie częściowo zakupiony, ale bez konieczności wydawania wywaru obcym producentom ziemniaków.

Gorzelnia dawała więc na ogół dość poważne możliwości okresowego zwiększenia pogłowia zwierząt (opasy karmione wywarem), a dzięki zwiększonej produkcji obornika i większemu udziałowi ziemniaków w strukturze zasiewów podnosiła się kultura gleby i wzrastały plony.

Gorzelnia wpływała więc zarówno na organizację gospodarstwa i strukturę jego produkcji, jak i na wyniki finansowe.

Wpływ gorzelnia na wynik finansowy działalności gospodarstwa może mieć dwojaki charakter, a mianowicie bezpośredni i pośredni.

Wielkość bezpośredniego wpływu, wyrażającego się dochodem czystym z przerobu surowca na spirytus, zależy od jakości techniki przerobu, od jakości surowca (skrobiowości) i od relacji cen surowca i spirytusu.

Wpływ pośredni gorzelnia, wynikający ze zmiany organizacji produkcji gospodarstwa i podniesienia plonów, zależy od ilości wywaru jaka pozostaje do dyspozycji gospodarstwa. Im większy jest więc udział surowca dostarczonego przez takich producentów, którzy zabierają wywar, tym mniejszy jest pośredni wpływ gorzelnia na wyniki działalności gospodarstwa.

Analizę działalności gorzelnia i jej wpływ na wyniki działalności gospodarstwa jako całości przedstawimy na przykładzie 5 gorzelnia PGR w dwóch kolejnych latach 1959/60 i 1960/61.

Najpierw podamy krótką charakterystykę gospodarstw (tab. 1), a następnie przeanalizujemy koszty produkcji spirytusu i pośredni wpływ gorzelnia na wyniki działalności gospodarstwa.

Wszystkie przedstawione gospodarstwa położone są na ziemiach odzyskanych. Pod względem wielkości obszaru, jakości gleb i poziomu plonów gospodarstwa te dość dobrze reprezentowały swoje rejony.

W zakresie organizacji gospodarstw nie widać wyraźnego wpływu gorzelni. Z wyjątkiem Radzanka wszystkie gospodarstwa miały trzodę chlewną. Produkcja opasów była stosunkowo niewielka, przy czym dwa gospodarstwa w ogóle nie produkowały opasów.

Dość dużą część wyprodukowanego wywaru (szczególnie w 1959/60 r.) gospodarstwa te oddawały dostawcom ziemniaków lub sprzedawały. Wpływ gorzelni zaznaczył się jedynie w tendencji zwiększenia obszaru ziemniaków, niemniej zwiększenie obszaru uprawy ziemniaków bez uprzedniego zwiększenia plonów budzi pewne zastrzeżenia co do słuszności decyzji.

Wszystkie gospodarstwa wykazały dodatni wynik finansowy. Jakkolwiek, ogólnie biorąc, zysk zmniejszył się nieco w 1960/61 r. w porównaniu z rokiem poprzednim, nie świadczy to jednak o pogorszeniu gospodarności. Dwa największe gospodarstwa (Przyrzecze i Łąbrsko), w których nie nastąpiły zmiany obszarowe ani zbyt wielkie różnice w rozmiarze produkcji spirytusu, wykazały wzrost zysku (w Przyrzeczu wzrost bardzo zasadniczy).

Na obniżenie średniego wyniku finansowego wpłynęło pogorszenie jego w Łęknicy z powodu okresowego zachwiania równowagi gospodarstwa na skutek podwojenia obszaru oraz dość poważne ograniczenie produkcji spirytusu w Radzanku i Zawrotach.

Tabela 2

Niektóre wskaźniki gorzelni i powiązania jej z gospodarstwem

Wyszczególnienie	Radzanek		Przyrzecze		Łęknica		Łąbrsko		Zawroty		Średnia	
	1959	1960	1959	1960	1959	1960	1959	1960	1959	1960	1959	1960
	/60	/61	/60	/61	/60	/61	/60	/61	/60	/61	/60	/61
Produkcja spirytusu hltr	1629	734	552	532	520	522	478	368	1268	597	889	551
Kg surowca na 1 ltr spirytusu	12,4	7,4	9,3	9,4	10,6	10,6	10,7	11,5	10,9	10,2	10,8	9,8
Pow. ziemn. ha	49	50	30	38	32	69	50	55	60	62	44	55
% ziemniaków w gr. ornych	9	12	4	5	9	10	6	7	12	13	8	9
% produkcji ziemniaków przerobionych w gorzelni	63	45	94	40	17	6	48	43	46	45	54	36
Udział surowca własnego w przerobie	18	35	35	38	10	6	71	75	15	42	30	44
Zakup surowca w tys. zł	1003	449	268	274	358	358	134	83	836	242	620	313
Produkcja opasów w okresie kampanii sztuk	62	10	20	41	—	5	—	—	34	21	23	15
% wywaru zużytego w gospodarstwie	40	79	42	70	16	80	73	98	65	98	47	83

Wykazane w tabeli 2 udział surowca własnego (średnio 30 i 44%) oraz część produkcji ziemniaków jaka została przerobiona w gorzelnii (średnio 54 i 36%) nie są duże. Zbadane gorzelnie (z wyjątkiem Przyrzecza i Łęknicy) ograniczyły dość znacznie zakup surowca i w związku z tym zmniejszyła się produkcja spirytusu. Wywołane to było prawdopodobnie w pewnym stopniu obniżeniem ceny spirytusu z 14 na 12,70 zł.

2. Koszty produkcji spirytusu

Do kosztów produkcji spirytusu zostały zaliczone wszystkie koszty bezpośrednie gorzelnii wynikające przy przerobieniu surowca na spirytus (koszt surowca, koszt pracy w gorzelnii oraz koszt pracy usługowej dla gorzelnii jak np. transport, amortyzacja budynku i urządzeń, remonty bieżące, opał itp.) oraz koszty pośrednie doliczone do rachunku gorzelnii jako umownie ustalony narzut kosztów ogólnogospodarczych gospodarstwa. Ponieważ gorzelnia ma własne kierownictwo i w stosunkowo małym stopniu absorbuje kierownictwo gospodarstwa, więc uważamy za słuszne, aby koszty ogólnogospodarcze w mniejszym stopniu obciążały produkcję gorzelnii niż produkcję innych działów gospodarstwa. Przyjęliśmy jako zasadę obciążenie gorzelnii kosztami ogólnogospodarczymi jedynie odpowiednio do ilości pracy usługowej świadczonej dla gorzelnii przez gospodarstwo rolne (dowóz ziemniaków, dostawy materiałów, odstawy spirytusu itp.). Narzut ten wynosił przeciętnie 180% płac za wspomniane wyżej prace usługowe.

Tabela 3

Koszt produkcji 100 litrów spirytusu w 1959/60 r.

Wyszczególnienie kosztów	Radzanek		Przyrzecze		Łęknica		Ląbrsko		Zawroty		Średnia	
	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%
Płace i ubezp.	120	11,2	214	16,6	227	16,0	194	15,6	119	10,8	152	13,0
Paliwo	40	3,7	136	10,6	98	6,9	144	11,5	78	7,0	81	6,9
Surowce kupne	677	63,1	487	37,9	689	48,6	280	22,5	646	58,3	603	51,6
Surowce własne	143	13,3	243	18,9	69	4,9	504	40,4	107	9,6	175	15,0
Amortyzacja	8	0,7	51	4,0	74	5,2	59	4,7	65	5,9	43	3,7
Remonty	7	0,6	—	—	59	4,2	—	—	25	2,3	17	1,4
Pośrednie koszty	79	7,4	155	12,0	201	14,2	66	5,3	67	6,1	98	8,4
Razem	1074	100,0	1286	100,0	1417	100,0	1247	100,0	1107	100,0	1169	100,0
Wywar zużyty w gospodarstwie	29		30		12		53		47		35	
Koszt spirytusu	1045		1256		1405		1194		1060		1134	
Koszt 1 litra	10,45		12,56		14,05		11,94		10,60		11,34	

Koszt surowca zakupionego przyjęty został według faktycznej ceny zakupu. Koszt surowca własnego został przyjęty według ceny tzw. zaliczeniowej odpowiadającej w przybliżeniu przeciętnym kosztom jednostkowym. Wartość wywaru skarmionego w gospodarstwie i wywaru

Tabela 4

Koszt produkcji 100 litrów spirytusu w 1960/61 r.

Wyszczególnienie kosztu	Radzanek		Przyrzecze		Łęknica		Ląbsko		Zawroty		Srednia	
	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%	zł	%
Płace i ubezp.	159	14,1	201	17,0	173	13,4	193	14,8	186	15,5	180	14,9
Paliwo	86	7,6	96	8,1	85	6,6	110	8,4	78	6,5	89	7,4
Surowce kupne	611	54,2	516	43,4	685	52,9	227	17,4	405	34,0	511	42,3
Surowce własne	173	15,4	233	19,7	42	3,2	553	42,5	323	27,1	244	20,1
Amortyzacja	38	3,4	74	6,3	85	6,6	87	6,7	111	9,3	76	6,3
Remonty	—	—	5	0,4	109	8,4	41	3,2	14	1,1	30	2,5
Pośrednie koszty	61	5,3	61	5,1	116	8,9	92	7,0	78	6,5	79	6,5
Razem	1128	100,0	1186	100,0	1295	100,0	1303	100,0	1195	100,0	1209	100,0
Wywar zużyty w gospodarstwie	57		51		58		71		71		61	
Koszt spirytusu	1071		1135		1237		1232		1124		1148	
Koszt 1 litra	10,71		11,35		12,37		12,32		11,24		11,48	

Tabela 5

Udział gorzelni w wartości produkcji i nakładach przedsiębiorstwa rolnego

(w tysiącach złotych)

Wyszczególnienie	Radzanek		Przyrzecze		Łęknica		Ląbsko		Zawroty		Srednia	
	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61
Obszar uż. r. ha	673	557	915	912	357	738	943	943	594	594	696	749
Wartość prod. rośl. i zwierz. i inne	2243	2617	3807	4835	2106	3594	3191	3865	1908	2146	2651	3411
Wartość prod. gorzelni	2259	954	727	735	740	690	685	491	1834	800	1249	734
Udział prod. gorzelni w %	50	27	16	13	26	16	17	11	49	27	32	17
Nakłady gosp. (bez gorzelni)	2460	2727	3770	3860	1761	3603	2777	3260	2045	2144	2562	3119
Nakłady gorzelni	1750	829	710	631	737	676	596	479	1403	714	1039	666
Udział nakł. gorzelni %	41	23	16	14	29	15	17	13	41	25	29	17

sprzedanego została odjęta od kosztów produkcji jako produkt uboczny produkcji. Wartość wywaru, który został oddany bezpłatnie dostawcom ziemniaków nie był uwzględniany jako produkt uboczny przy obliczaniu kosztu produkcji spirytusu, gdyż wartość tego wywaru stanowiąca faktycznie część ceny za ziemniaki nie była doliczona do wartości zakupionego surowca.

Na przykładzie przedstawionych kosztów produkcji spirytusu w 5 gorzelniach dla dwóch kolejnych kampanii, widoczna jest pewna zmiana struktury kosztów w kierunku zwiększenia udziału kosztów płac, paliwa, amortyzacji i remontów, a obniżenia udziału kosztu surowca i kosztów pośrednich, co należy uznać jako korzystny objaw. Dzięki zwiększeniu udziału własnego surowca więcej wywaru pozostało w gospodarstwie.

Koszt produkcji 1 litra spirytusu pozostał w zasadzie na niezmiennym poziomie (wzrost zaledwie o ok. 1%).

Koszt ten nie zawiera oprocentowania kapitału zaangażowanego w produkcji ani nie uwzględnia marży zarobkowej.

Dla uzyskania porównywalności z ceną spirytusu należałoby dodać do podanego kosztu orientacyjnie przynajmniej 10%.

W takim przypadku porównywalny koszt wyniósłby 12,63 zł, a więc równałby się praktycznie cenie (12,70 zł). Wynika stąd, że obniżenie ceny płaconej państwowym gospodarstwom za spirytus spowodowało do minimum bezpośrednią atrakcyjność tej produkcji.

3. Wpływ gorzelni na wynik finansowy przedsiębiorstwa rolnego

Wielkość wpływu gorzelni na wynik finansowy gospodarstwa zależy od wielkości produkcji gorzelni i jakości (opłacalności) przerobu surowca, od ilości wywaru jaki pozostaje do dyspozycji gospodarstwa i od sposobu zużytkowania wywaru, wreszcie od wielkości gospodarstwa, w którym znajduje się gorzelnia, gdyż wraz ze wzrostem obszaru gospodarstwa maleje udział wartości produkcji gorzelni w stosunku do wartości produkcji roślinnej i zwierzęcej.

W Przyszczcu i Ląbrsku, które były największymi gospodarstwami z 5 zbadanych, udział wartości produkcji gorzelni w wartości produkcji ogółem stanowił w 1960/61 r. zaledwie 13 i 11%.

Średnia, która w 1959/60 roku wydawała się układać prawidłowo (32%), w 1960/61 roku obniżyła się do 17%. Spowodowane to było z jednej strony obniżeniem produkcji gorzelni, z drugiej zaś strony wzrostem wartości produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Dochód czysty z gorzelni nie był w zbadanych gospodarstwach równomierny i wahał się w granicach od 3 do 508 tysięcy złotych na 1 gorzelnię. W zależności znów od wielkości gospodarstwa i wielkości zysku z gorzelni, zysk ten przypadający na 1 ha użytków rolnych wynosił od 7 do 754 zł. Na 10 zbadanych przypadków 4 razy tylko dzięki gorzelni przedsiębiorstwo rolne jako całość uzyskało dodatni wynik finansowy. Miało to miejsce w mniejszych obszarowo gospodarstwach i posiadających niższe plony zbóż w stosunku do pozostałych gospodarstw. Średnio dla zbadanych gospodarstw, dość znaczny wpływ bezpośredni gorzelni na poprawę wyniku finansowego w 1959/60 r. wyraźnie obniżył się w 1960/61

Tabela 6

Bezpośredni wpływ gorzelni na wynik finansowy przedsiębiorstwa rolnego
(Zysk lub strata)

Wyszczególnienie	Radzanek		Przyrzecze		Łęknica		Ląbrsko		Zawroty		Średnia	
	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61		
Obszar uż. r. ha	673	557	915	912	357	738	943	943	594	594	696	749
Wynik fin. ogółem w tysiącach złotych												
Całość przedsiębiorstwa	291	15	54	1078	348	5	504	618	294	89	298	361
w tym gorzelnia	508	125	17	103	3	14	89	13	431	86	209	68
gosp. rolne	-217	-110	37	975	345	-9	415	605	-137	3	89	293
Na 1 ha uż. rolnych w złotych												
Całość przedsiębiorstwa	432	27	58	1183	974	7	534	656	496	150	428	482
w tym gorzelnia	754	225	18	114	7	19	95	14	726	145	301	91
gosp. rolne	-322	-198	40	1069	967	-12	439	642	-230	5	127	391

Tabela 7

Bezpośredni i pośredni wpływ gorzelni na wynik finansowy przedsiębiorstwa rolnego
(Wynik fin. w złotych na 1 ha użytków rolnych)

Wyszczególnienie	Radzanek		Przyrzecze		Łęknica		Ląbrsko		Zawroty		Średnia	
	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61	1959/60	1960/61		
Całość przedsiębiorstwa	432	27	58	1183	974	7	534	656	496	150	428	482
W tym przy uwzględnieniu bezpośredniego wpływu opłacalności gorzelni												
z gorzelni	754	225	18	114	7	19	95	14	726	145	301	91
z gosp. rolnego	-322	-198	40	1069	967	-12	439	642	-230	5	127	391
W tym przy uwzględnieniu bezpośredniego i pośredniego ¹⁾ wpływu gorzelni												
z gorzelni	825	301	36	144	25	59	122	41	826	217	346	136
z gosp. rolnego	-393	-274	22	1039	949	-52	412	615	-330	-67	82	346

¹⁾ Zamiana wywaru przez otręby i makuchy przy niezminionej obsadzie inwentarzem.

roku. Udział zysku z gorzelnii w całości zysku z przedsiębiorstwa stanowił w 1960/61 r. niecałe 15% (68 tys. zł w 361 tysiącach).

Wpływ gorzelnii na wyniki finansowe gospodarstwa nie kończy się na tym. Gorzelnia, jak wspominaliśmy na wstępie, może wywierać niekiedy poważny wpływ na organizację gospodarstwa i poziom jego produkcji, a tym samym na wynik jego finansowej działalności.

W zbadanych przedsiębiorstwach rolnych wpływ gorzelnii na organizację gospodarstwa nie był duży, gdyż stosunkowo nieduży był udział przerobionego surowca własnej produkcji i nieduże ilości wywaru skarmionego w gospodarstwie.

W obecnym stanie zaopatrzenia gorzelnii w ziemniaki, pośredni dodatni wpływ gorzelnii na wyniki finansowe (poprzez zmiany w strukturze produkcji) ujawnia się niekiedy dość wyraźnie w indywidualnych gospodarstwach położonych w sąsiedztwie gorzelnii należących do państwowych gospodarstw.

Zagadnienie pośredniego wpływu gorzelnii na wynik działalności gospodarstwa można przeanalizować jedynie indywidualnie biorąc pod uwagę konkretne warunki organizacyjne każdego gospodarstwa posiadającego gorzelnię.

Upraszczając dość znacznie to zagadnienie można określić ten dodatkowy wpływ gorzelnii na wynik finansowej działalności gospodarstwa, poprzez wycenę różnicy kosztu wywaru i innych pasz o tej samej wartości pokarmowej, którymi można by zastąpić daną ilość wywaru w celu utrzymania niezmięnionej obsady zwierzętami.

Wyniku działalności finansowej, w wypadku ograniczenia pogłowia zwierząt w związku z likwidacją gorzelnii, nie będziemy tu kalkulowali ze względu na bardzo znaczne wejście tematyczne w dziedzinę zagadnienia urządzenia gospodarstw i bardzo subiektywne w takim przypadku założenia jakie z konieczności musiałyby być przyjęte przy kameralnym obliczeniu.

Zastąpienie wywaru otrębami i makuchem, a więc takimi paszami, które może gospodarstwo uzyskać bez zmiany w strukturze swojej produkcji, spowodowało w badanych przedsiębiorstwach pewne zwiększenie udziału gorzelnii w zysku całości przedsiębiorstwa (tabela 7). W tym ujęciu w pięciu wypadkach na dziesięć przedsiębiorstwo wykazało dodatni wynik finansowy jedynie dzięki gorzelnii.

Po wyłączeniu wpływu gorzelnii gospodarstwa Radzanek i Zawroty wykazały w obu latach deficyt.

Na podstawie zbadanych przedsiębiorstw państwowych można wyciągnąć następujące wnioski:

1) Wysoki zysk z gorzelnii nie jest regułą i nie zawsze decyduje on o dochodowości gospodarstw posiadających gorzelnie.

2) Opłacalność gorzelnii została poważnie obniżona przez zmianę ceny płaconej państwowym gospodarstwom za spirytus. Dochód czysty z gorzelnii zmalał około 3-krotnie. Udział gorzelnii w zysku całości przedsiębiorstwa rolnego obniżył się z około 70% na około 15%.

3) Wpływ gorzelnii na organizację produkcji gospodarstwa rolnego jest w PGR nieznaczny.

4) Wywar nie jest kierowany w odpowiednim stopniu na opas bydła w okresie kampanii, co jest najwłaściwszym jego wykorzystaniem.

Е. ЕЛЕНЬСКИ, СТ. МАКОВСКИ
Институт Экономики Сельского Хозяйства
В а р ш а в а

ВЛИЯНИЕ ПОДСОБНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ ПО ПРОИЗВОДСТВУ СПИРТА НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ХОЗЯЙСТВА

Содержание

Статья содержит расчет себестоимости единицы продукции спирта и анализ непосредственного и посредственного влияния подсобного предприятия по производству спирта на финансовые результаты сельскохозяйственного предприятия в целом.

Эти рассуждения основаны на исследованиях в пяти предприятиях на протяжении двух лет.

Авторы пришли к следующим выводам:

- получение высокой прибыли в подсобных предприятиях по производству спирта не является правилом и не всегда решает о доходности сельскохозяйственного предприятия;
- из-за снижения цены уплачиваемой производителям спирта чистой доход получаемый в этих подсобных предприятиях уменьшился в три раза, а их удельный вес в прибыли предприятия в целом снизился с 70% на 15%;
- влияние подсобных предприятий по производству спирта на организацию производства в государственном хозяйстве не значительное в силу большого удельного веса привозного сырья.

Е. JELEŃSKI, ST. MAKOWSKI
Institute of Agricultural Economics
W a r s a w

THE INFLUENCE OF A DISTILLERY ON THE RESULTS OF FARMS' ACTIVITY

Summary

The article contains the computation of unit production costs of alcohol and analysis of direct and indirect influence of a distillery on financial result of a farm. The deliberation is based on 5 farm enterprises examined during a two years period.

The authors come to conclusions that:

- high profit from a distillery does not constitute a rule and is not always decisive for the farm's profitability,
- as a consequence of diminishing of the price paid to alcohol producers the net income from the tested distilleries has dropped about three times, and the distillery's share in the total income of the farm fell from 70 per cent to about 15 per cent,
- the distillery's influence on the organization of production in state farms is insignificant, this being result of high share of raw material taken from outside.

